

Rozhovor s Liborem Ambrozem – rozhovor k výročí vzniku národního parku České Švýcarsko

Martin Dušek

O vznik národního parku České Švýcarsko jste se zasloužil jako zpravodaj zákona v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a na první roky jeho existence jste následně dohlížel jako ministr životního prostředí. Bylo vyhlášení čtvrtého národního parku v České republice provázeno velkými těžkostmi, nebo to byl hladký proces?

Jednoduché to rozhodně nebylo, i když ve srovnání s dnešní debatou o Křivoklátsku mi to připadá jako docela pohoda. Je důležité si uvědomit okolnosti té doby. Na jedné straně ještě přetrvávala poměrně silná podpora ochrany přírody i životního prostředí ze strany veřejnosti. Na druhé straně ovšem nastoupila vláda opoziční smlouvy, kdy vládla sociální demokracie pod vedením Miloše Zemana, kterou z čela Sněmovny toleroval Václav Klaus se svou ODS. Situace pro ekologické záměry krajně nepříznivá. Zažil jsem to opakovaně i jako zpravodaj dalších zákonů. V tomto volebním období se totiž kvůli vstupu do Evropské unie téměř kompletně novelizovala ekologická legislativa. A protože ODS byla většinou proti, zákony pomáhala schvalovat tehdejší skutečná opozice, KDU-ČSL a Unie svobody...

Ale zpět k národnímu parku. Zmínil bych dva významné momenty. Prvním byl samozřejmě postoj obcí. Ani tenkrát nebyl souhlas jednoznačný, proti byly například Jetřichovice a Růžová. Ale na druhou stranu jsem se mohl opírat o silnou podporu největšího sídla – města Krásné Lípy, tehdy vedeného starostou Milanem Sudkem a mladým místostarostou Zbyňkem Linhartem. Pochopili zřízení národního parku jako velkou příležitost, prosadili jsme do návrhu zákona změnu sídla z Děčína právě do Krásné Lípy, a když dnes město navštívíte, uvidíte, že šanci perfektně využili. Je nesmírná škoda, že asi po 10 letech se začaly cesty správy parku a radnice rozcházet. Věřím, že je to jen dočasné a že zvýšené úsilí o zlepšení vztahů ze strany správy národního parku v posledních letech dokáže potřebnou spolupráci obnovit.

Libor Ambrozek

Druhým momentem byla debata o hranicích. Proti původnímu vládnímu návrhu postavili odpůrci v čele s Ministerstvem zemědělství návrh tzv. malé varianty parku. Vzhledem k výše nastíněným poměrům v Poslanecké sněmovně reálně hrozilo, že bude malá varianta přijata a národní park bude vyhlášen bez svých nejikoničtějších míst, jako jsou Růžový vrch, soutěsky nad Hřenskem a Jetřichovické stěny. Za této situace jsem se jako opoziční poslanec vydal na Ministerstvo zemědělství a podařilo se mi vyjednat variantu střední, která všechny tyto přírodní skvosty zahrnovala. Při hlasování jsem ji nechal takticky nakonec a byla podpořena velkou většinou hlasujících.

Když se ohlédneme za čtvrtstoletím existence národního parku České Švýcarsko, tak si troufnu tvrdit, že se jeho vyhlášení jednoznačně ukázalo jako správný krok, a to nejen pro ochranu přírody. Jak vnímáte situaci dnes?

Ano, stále považuji zřízení národního parku České Švýcarsko za správné rozhodnutí. Jak říkáte, z hlediska ochrany přírodně cenného území, tak i rozvoje celého regionu. První léta

nových organizací bývají většinou spojena s budovatelským nadšením a podporou okolí. Tady tomu nebylo jinak. Správa národního parku spolu s městem Krásná Lípa a základní organizací Českého svazu ochránců přírody Tilia založili obecně prospěšnou společnost České Švýcarsko, později se k zakladatelům připojil ještě Ústecký kraj. Krásná Lípa se stala opravdovou bránou do národního parku, byl zde postaven i Dům Českého Švýcarska, návštěvnícké středisko, které je zároveň sídlem o.p.s.

Zmiňuji to zde především proto, že současný mediální obraz vztahu správy NP a obcí působí často konfliktně. Není samozřejmě jednoduché najít rovnováhu mezi zájmy správy NP, která by měla akcentovat především ochranu přírodních hodnot území, představitelů obcí, kterým by mělo jít o jeho rozvoj, a podnikatelů, kteří očekávají výnosy ze svých aktivit. K tomu připočteme očekávání návštěvníků, které nemusí být úplně v souladu s představami místních obyvatel. Střetům se proto nelze úplně vyhnout a v malých parcích, jakým je i České Švýcarsko, je pozice správy těžší než v těch velkých, které mají mnohem větší ekonomické zdroje i manévrovací prostor.

Těžkou zkouškou pro národní park a jeho vnímání v regionu byla kůrovcová kalamita, která výrazně změnila jeho tvář. Následkem bylo bohužel i uzavření řady turistických tras, což ještě prohloubil rozsáhlý požár před 3 lety. Odlišná legislativa u nás a v Německu, kde je vstup na značené cesty na vlastní nebezpečí, neumožňuje stejný postup při jejich opětovném zprůchodnění, a přispívá tak k nespokojenosti obcí i návštěvníků. Současné vedení parku se však snaží situaci aktivně řešit a rád bych tuto otázku zakončil optimistickou vizí, že se podaří spolupráci a kvalitu vztahů mezi všemi partnery v území pozvednout na vysokou úroveň z „budovatelských“ začátků. Jako čestný občan Krásné Lípy si to snad mohu dovolit.

Myslíte, že by v současné době, za současného společenského klimatu v České republice,

mohl vůbec národní park České Švýcarsko vzniknout?

Otázka by spíš mohla znít, zda u nás dnes může vzniknout ještě vůbec nějaký národní park. Mění se totiž klima nejen společenské, ale i to, ve kterém žijeme. Myslím proto, že v případě Českého Švýcarska by to bylo nesmírně obtížné. Jeho hlavním fenoménem je geomorfologie, lesní porosty byly člověkem z větší části silně pozmeněné. Nedokážu si představit, jak by dnes vypadaly po řešení kůrovcové kalamity, která celé území v minulých letech zasáhla, v režii státních lesů.

Změna nálad ve společnosti je velmi komplexní záležitostí s celou řadou příčin, takže si rozhodně nedělám nárok na úplnost. Ve vztahu k ochraně přírody ale vnímám, že nám ubližuje spojování s averzí nemalé části veřejnosti proti opatřením na ochraně klimatu. Je lákavé říct, že za všechny naše potíže může Green Deal vymyšlený a vnucený nám Bruselům. Od toho je jen krůček rozšířit definici pachatele na všechna „zelená“ omezení. A pak je tady posilování negativismu obecně. U každého, i skvělého záměru se dnes najde aspoň malá skupina, která je minimálně z principu proti. A užívá si pozornost, které se jí dostává, protože konflikty jsou pro média přitažlivé. Toho jsme byli ve zcela ukázkové podobě svědky při vyhlášení CHKO Soutok. Ve skutečnosti byla (a stále je) naprostá většina obcí i místních obyvatel ochraně území nakloněna nebo zaujímala neutrální stanovisko. Proti stála velmi hlasitá malá skupina, v médiích to však vypadalo minimálně na remízu.

Abych byl spravedlivý, je tu ale podle mého názoru do třetice i naše vina. Už v Novém zákoně se správně píše, že největším pokušením je pokušení moci, větším než touha po majetku či slávě. A vystavení jsme mu všichni bez rozdílu. Jistě, snažíme se chránit přírodu a její hodnoty pro další generace, protože ona sama to udělat nemůže. Zákon o ochraně přírody a krajiny nám k tomu stále dává poměrně silné nástroje. Ale musíme se snažit používat je rozumně a v neustálém dialogu se všemi, kteří v území žijí, hospodaří a mají vlastní oprávněné zájmy i odpovědnost.

V posledních letech se hodně i mezi nejširší veřejností diskutuje o vyhlášení páteho národního parku v naší zemi – Křivoklátska. Domníváte se, že je tento záměr reálný?

I tady je dobře vidět změny, ke kterým dochází v mediální oblasti. Když se v Poslanecké sněmovně projednával zákon o vyhlášení NP České

Švýcarsko, hovořilo se o něm samozřejmě taky. Ale Křivoklátsko proniklo snad do každé domácnosti. Někde jako symbol krásné přírody, kterou chce stát lépe chránit, někde naopak jako symbol vrchnostenské moci, že chceme něco vyhlášovat proti vůli občanů a kolik to bude stát. Ve druhé fázi boj o vznik nového parku skoro zastínil vyhraněný boj o národní parky vůbec.

Odpověděl bych názvem petice, kterou iniciovali místní členové ČSOP: Křivoklátsko si národní park zaslouží. Stupeň přirozenosti lesních ekosystémů i geomorfologická a biologická pestrost jsou zde opravdu unikátní. Ochrana a péče na nejvyšší úrovni by podle mého názoru byly ku prospěchu. Pochopitelně mne netěší, že na rozdíl od Českého Švýcarska je zde vedení obcí poměrně jednotně proti. Zajímavé je, že se starostové i někteří místní naopak obávají přílivu turistů. Tomu stejně vzhledem k blízkosti Prahy a atraktivitě území nezabrání, nezískají však partnera, který by jim mohl být v usměrňování a lepším využití turistického ruchu nápomocen.

Vyhlášení nového národního parku je záměrem reálným, zákon byl již dokonce projednán do fáze závěrečného hlasování ve Sněmovně. Jako v případě každé záležitosti celostátního významu, navíc v podobě zákona, jde však o rozhodnutí politické. Doufejme, že se pro něj v obou komorách Parlamentu podpora najde.

V tomto roce zaznamenala ochrana přírody důležité úspěchy v podobě vyhlášení chráněné krajinné oblasti Soutok a zahájení téhož procesu v případě Krušných hor. Ani tyto procesy nebyly a nejsou zcela idylické, nicméně se snad podařilo najít v obou územích celospolečenský konsenzus. Proč je to v CHKO snazší než v národním parku?

Vyhlášení CHKO Soutok je opravdu výjimečným úspěchem, protože mu předcházelo několik desítek let úsilí státní i dobrovolné ochrany přírody, a dokonce několik neúspěšných pokusů. A musím na tomto místě zmínit i mimořádné nasazení, jehož výsledkem úspěšný pokus byl – pracovníky státní ochrany přírody bylo při projednávání záměru vedeno v regionu na tři sta jednání! U Krušných hor je to bohužel příběh s otevřeným koncem, protože se celý proces v tomto volebním období nepodaří dotáhnout do konce. V současné fázi probíhá na úrovni MŽP vypořádání mnoha desítek připomínek z území, následovat bude projednávání rozkladů těch, kteří nebudou spokojeni. Pak teprve může proběhnout mezirezortní řízení a schválení vládou.

Odpověď na otázku, proč je snazší vyhlásit CHKO než národní park, je samozřejmě velmi jednoduchá. Prvním důvodem je kratší a snazší legislativní proces, ten u CHKO končí už hlasováním vlády. Ale hlavně kompetence správ národních parků jsou výrazně odlišné než správ CHKO, mj. národním parkům přecházejí do správy lesy v majetku státu a právo hospodaření v nich. To přináší zcela odlišnou míru vlivu a možností zásahu do místního dění. Možná mi tu formulaci někteří vytknou, ale jsem přesvědčen, že minimálně část aktérů v území vnímá proces vyhlášení jako boj o moc. Vznik nových struktur (kterými správy NP bezesporu jsou) znamená její přerozdělení a tím i oslabení stávajících.

Pochopitelně se také především místní samosprávy zajímají, co je čeká, a vydávají se na výzvědy do podobně „postižených“ území. A tady se nám vracejí všechny „hříchy“, kterých jsme se třeba i v dobrém úmyslu dopustili – ne vždy konzistentní a předvídatelný výkon státní správy či nedostatečná komunikace s místními obcemi a dalšími partnery. Svou roli sehrálo v případě Křivoklátska i nedostatečné řízení národních parků ze strany ministerstva v předchozích letech, kdy problémy nahromaděné v jednotlivých parcích vybuchly na povrch. Poučení z toho je, abychom s našimi pravomocemi nakládali moudře a pokorně, i když ani to zřízení nového národního parku samo o sobě nezařídí.

Na závěr si dovolím jednu osobní otázku. Poté co jste odešel z vrcholné politiky, jste se vrátil ke své odborné profesi. Máte nějaké pracovní plány do budoucna, které byste našim čtenářům prozradil?

Na dotazy bývalých kolegů z politické sféry odpovídám, že vedu klidný život v odlehlejší provincii. I když poslední čtyři roky to tak úplně neplatí, protože jsem se po 15 letech vrátil na MŽP v roli poradce ministryně (a posléze ministra). Taky jsem stále aktivní i v ochraně dobrovolné – jako předseda Českého svazu ochránců přírody. Po pracovní stránce si už vůbec nemůžu stěžovat, snažím se v čele oddělení péče o přírodu a krajinu na RP SCHKO Bílé Karpaty spolu se skvělou partou kolegů chránit naše nejkrásnější louky.

Čas si samozřejmě najdu i na toulání po krajině, kde se jako botanik kochám květenou a občas se mi podaří nějaký nový nález. Jinak se snažím žít přítomností a plánuji nerad. Ale třeba si někdy splním sen a podaří se mi dát dohromady publikaci o vzácné květeně regionu, kde dnes žiji, především o Ždánickém lese. ■